

ל"ו, כ"א. ודשון ואצר ודישן.

כתוב במסורה וז"ל: כל דבחר אצר
דישן וכל דסמוך דישון עכ"ל. ולפ"ז בפסוק

29. כלומר שיש כאן הברה מורכבת.

יציר תוכחה

פרשת וישב

ל"ז, ג'. כי בן זקנים הוא לו.

פירש"י וז"ל: ואונקלוס תרגם ארי בר
חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועבר מסר
לו עכ"ל. פירוש דבריו, שהיה קשה לו הלוא
אין יוסף הבן זקונים ממש אלא בנימין, ולכך
פירש דהכוונה היא על חכמתו של יוסף.
ובאמת בזה גופא נעוץ מה שראו אחיו כי
אותו אהב אביהם מכל אחיו, דבשלמא אילו
היה באמת הבן זקונים לא היו מקנאים בו כל
עיקר, דכן הוא דרכו של עולם שהאב אוהב
יותר את הינוקא שלו, אבל כיון שהוא לא
היה הבן זקונים ואף על פי כן חכמו אביו
יותר מכולם משום ש"בר חכים" הוא, מיד
נתקנאו בו, וכדכתיב: ויראו אחיו כי אותו
אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו, ודו"ק.

אמנם מה שהוסיף רש"י "כל מה שלמד
משם ועבר מסר לו", יש לדקדק מדוע דוקא
את תורת שם ועבר מסר לו, והלוא יעקב
למד גם אצל אברהם זקנו ויצחק אביו, וכי
לא היה לו את תורת האבות למסור לו? גם
צריך לבאר, וכי לא מסר יעקב לשאר בניו
את תורתו שלמד?

אמת ליעקב על התורה / קמנצקי, יעקב {עמוד 195} {3193}

וכיארנו בזה במק"א [ונדפס בחידושים
לעיל ריש פרשת ויצא] דהתורה של שם
ועבר היתה תורה מיוחדת, תורת הגלות, כי
רק שם ועבר שחיו בדורם של רשעים
גמורים ואעפ"כ הצליחו להשאר בצדקתם
הם אלו שיכולים למסור ליעקב איך לחיות
אצל לבן הרשע ולא ללמוד ממעשיו הרעים,
ותורת האבות לא הספיקה לזה כי האבות היו
זקנים ויושבים בישיבה ולא הושפעו כלל
מהשפעת סביבתם, ולכן מכיון שקבלה היה
בידם מפי אברהם שצריכים הם עדיין לחיות
בארץ לא להם ועבדום וענו אותם, והלא
צריך יעקב להכין את בניו לגלות זו, ומצינו
שאמר לו הקב"ה לאברהם בכרית בין
הבתרים: ידע תדע כי גר יהיה זרעך, ולמה לו
לדעת, אלא על כרחך הודיעו כן על מנת
שידעו כי עליהם להכין את עצמם לחיי
הגלות, ומכיון שיוסף היה זה שהתגלגל
לסביבת הרשעים והיה צריך לעמוד לבדו
נגד כל הנסיונות שעמדו לו, והוא זה שעליו
נפל העול להכין את המקום לבני יעקב לירד
למצרים, היה יעקב מוכרח למסור דוקא לו
את התורה המיוחדת הזאת, תורת הגלות,

הודפס מאתר אוצר החכמה

תורת שם ועבר¹. ואמנם האחים, שבטי י-ה, שלא ידעו את הסיבה מדוע לומד יעקב עם יוסף יותר תורה מאשר למד אתם נתקנאו בו ורדפוהו, דהרי בכרית בין הבתרים נאמר גם כן שאחרי כן יצאו ברכוש גדול, והיינו קבלת התורה על הר סיני², ולכן כשראו שיעקב לומד עם יוסף חשבו שרק הוא יזכה לקבלת התורה, אבל האמת הוא דלהם הספיקה תורת האבות, ורק יוסף הוצרך לתורת שם ועבר, ועיי"ש בדברינו שנתבאר הכל היטב.

ל"ז, ג'. ועשה לו כתונת פסים.

פירש"י וז"ל: ומדרש אגדה על שם צרותיו שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדינים עכ"ל. עיין ברא"ם שכתב וז"ל: הא מדינים סוחרים אחד הוא, וישב דהאגדה הזאת סוברת דמדינים סוחרים היינו כמו מדינים וסוחרים וחסר הוא"ו ביניהם, ועיי"ש, וכן פירשו בגור אריה ובשפתי חכמים. ולי נראה דס"ל לאגדה זו דהא דכתוב להלן בפסוק ל"ו: והמדינים מכרו

אותו אל מצרים, אינם המדינים הסוחרים, שכן לעיל בפרשת חיי שרה [כ"ב פ"ב] כתוב: ותלד לו את מדין ואת מדין, ונתחלף שם מדינים במדינים³. חדע, שהקשו⁴ אמאי חשיב פוטיפר בתחלה, אבל לא תרצו אמאי ישמעאלים קודם המדינים, ודו"ק⁵.

ל"ז, י"ב. וילכו אחיו לרעות את צאן אביהן בשכם⁶.

פירש"י וז"ל: נקוד על את שלא הלכו אלא לרעות את עצמן עכ"ל. הכוונה בזה, כי הרי האחים הרגישו שיוסף רודף אחריהם ומתכוין לשלוט בהם, כי הלוא מכיון שהוא היה בחיר האחים אצל יעקב אבינו והוא הרימו ונשאו מעל כל אחיו, וכן הוא חלם את החלומות שבוה הראה להם שהוא מתכוין למלוך עליהם, הרגישו שהם יהיו משועבדים למלכות יוסף. והנה לעיל בפסוק ב' כתוב: יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן, כלומר שהוא היה הממונה מאביו לרעות את הצאן ואחיו היו כפופים למרותו⁷, אבל עכשיו שהחליטו האחים שאין הם מסכימים לשלטונו של יוסף

1. וע"ע בדברי רבינו בפרשת ויגש [מ"ה פכ"ח] שביאר שיעקב העיד שיוסף היה גדול ממנו בתורה הזאת, עיי"ש.
2. שורה זה נשמעה מפי רבינו על ידי תלמידים ונרשם על פיהם, אבל לא מצאתי במפרשים שיפרשו שרכוש גדול קאי על מתן תורה, ואולי השתמש רבינו בזה למליצה בעלמא.
3. יוצא לפי זה שיוסף נמכר מקודם לישמעאלים, ואח"כ למדינים ואח"כ למדינים והם מכרו אותו לפוטיפר.
4. עיין גור אריה שהקשה אמאי חשיב פוטיפר בתחלה, ותירץ שמכין שהוא העיקר שהרי סוף מעשה הוא שנמכר למצרים לכך נחשב הוא ראשון.
5. כנראה הכוונה שלפירוש האחרונים הנ"ל הסדר אינו כהוגן, שכיון שמנה סוחרים בהכרח שמדינים סמוך להם — דהרי נכתבו ביחד, וא"כ מדוע הקדים ישמעאלים למדינים, ואמנם לפירוש רבינו זה א"ש. ועיין בהגהות הרש"ש לכ"ר [פפ"ד ס"ב] שכתב וז"ל: מ"ם מדינים נ"ל דצ"ל מדינים כי מדינים הם הם הסוחרים וכו'. שוב ראיתי בחומש אריאל [המוגה על פי דפוסים וכת"י קדמונים של רש"י] שבדפוס משנת רל"ה היה כתוב "ומדינים", וכמו שהגיה רבינו.
6. עובד מתוך סרט הקלטה משיחת רבינו עם תלמידים מקשיבים.

7. עיין בספורנו שם שכתב: היה רעה את אחיו בצאן היה מנהיג ומורה אותם במלאכת מרעה הצאן עכ"ל.